

Sygn. akt III CSK 237/15

POSTANOWIENIE

Dnia 18 listopada 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z wniosku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w S.
przy uczestnictwie J. S.
o stwierdzenie konieczności przyjęcia bez zgody do szpitala psychiatrycznego
na leczenie J. S.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 listopada 2015 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 27 listopada 2014 r.

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 25 lutego 2014 r. Sąd Rejonowy w W. – uwzględniając wniosek Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w S. – orzekł o konieczności przyjęcia uczestnika J. S., bez jego zgody, do szpitala psychiatrycznego, stwierdziwszy na podstawie opinii biegłego lekarza psychiatrii występowanie przesłanek określonych w art. 29 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (jedn. tekst: Dz.U. z 2011 r., poz. 1375 ze zm. – dalej: „u.o.z.p.”).

Sąd Okręgowy w K. – postanowieniem z dnia 27 listopada 2014 r. – oddalił apelację uczestnika. Z uzasadnienia tego postanowienia, sporządzonego w sposób określony w art. 326 § 3 *in fine* k.p.c., tj. wygłoszonego bezpośrednio po ogłoszeniu sentencji, wynika, że „apelacja musiała być uznana za całkowicie bezzasadną”.

W skardze kasacyjnej uczestnik zarzucił naruszenie licznych przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących dowodów, w związku z art. 46 i 42 u.o.z.p, polegające na oddaleniu przez Sąd drugiej instancji wniosku o przeprowadzenie uzupełniającego dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatrii i nieprzeprowadzeniu tego dowodu z urzędu, a także na zaniechaniu wysłuchania uczestnika i oparcie rozstrzygnięcia na stanie faktycznym nieaktualnym w chwili zamykania rozprawy. Zarzucił również naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia „w sposób uniemożliwiający kontrolę orzeczenia”. Ponadto postawił zarzut naruszenia art. 29 u.o.z.p. przez niewskazanie, która przesłanka przewidziana w tym przepisie była podstawą uwzględnienia wniosku, oraz przez zastosowanie tego przepisu w okolicznościach, które tego nie uzasadniały. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu albo o orzeczenie co do istoty sprawy i oddalenie wniosku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 24 maja 2012 r., III CZP 77/11 (OSNC 2012, nr 11, poz. 123) Sąd Najwyższy wyjaśnił, usuwając występujące w tym zakresie wątpliwości, że uzasadnienie wyroku – określane

wówczas w treści normatywnej art. 324 § 1 k.p.c. jako zasadnicze powody rozstrzygnięcia – powstaje już w czasie narady; ustne podanie motywów (art. 326 § 3 k.p.c.), sporządzenie uzasadnienia na piśmie (art. 328 § 1 k.p.c.) oraz jego podpisanie (art. 330 § 1 k.p.c.) są czynnościami podejmowanymi *ex post*, stanowiącymi tylko powtórzenie (utrwalenie) uzasadnienia uzgodnionego i przyjętego wcześniej, przed wydaniem i ogłoszeniem wyroku. Inaczej mówiąc, uzasadnienie orzeczenia, jako intelektualne i prawne podłoże decyzji sądowej, istnieje już w chwili jej podejmowania, a następnie – przez wygłoszenie i spisanie – podlega ujawnieniu i formalnoprawnej materializacji, stając się w ten sposób samoistnym aktem jurysdykcyjnym. W związku z tym, skoro przekonująco wyjaśniono, że uzasadnienie istnieje już w chwili wydawania orzeczenia i przez to stwarza możliwość wpływu jego wad na treść rozstrzygnięcia, w judykaturze jednomyślnie już przyjęto, iż zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może być podłożem zarówno apelacji, jak i skargi kasacyjnej (por. także np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2013, nr 12, poz. 148).

Przedstawiona argumentacja zachowuje aktualność także w odniesieniu do tzw. uzasadnienia wygłoszonego, wprowadzonego do postępowania cywilnego ustawą z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1296). Zgodnie z art. 328 § 1¹ k.p.c., jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, uzasadnienie może być wygłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą tego urządzenia, o czym przewodniczący uprzedza przed wygłoszeniem uzasadnienia; w razie wygłoszenia uzasadnienia na posiedzeniu nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. Powziąwszy decyzję o tym, że uzasadnienie będzie wygłoszone, sąd – odbywając naradę nad wyrokiem – przeprowadza dyskusję także nad uzasadnieniem (art. 324 § 1 k.p.c. w nowym brzmieniu). Należy zatem przyjąć, że także w razie uzasadnienia wygłaszanego istnieje ono już w chwili wydawania orzeczenia i przez to stwarza możliwość wpływu jego wad na treść rozstrzygnięcia. W niniejszej sprawie za zaskarżalnością orzeczenia na podstawie zarzutów skierowanych wyłącznie przeciwko

uzasadnieniu w tym wypadku przemawiają także wady samej jego formy, szczególnie rażące, wynikające m.in. z transkrypcji uzasadnienia wygłoszonego, tj. przetworzenia jego postaci dźwiękowej (fonetycznej) do postaci pisemnej (graficznej).

Uczestnik zarzucił w skardze kasacyjnej, że uzasadnienie Sądu drugiej instancji, wygłoszone na podstawie art. 326 § 3 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i transkrybowane na podstawie art. 387 § 2 k.p.c., nie spełnia wymagań przewidzianych w art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.; zostało sporządzone w sposób uniemożliwiający kontrolę orzeczenia, gdyż w szczególności nie wynika z niego, jaki stan faktyczny legł u podstaw tego orzeczenia, jaka jest jego podstawa prawna i czy Sąd Okręgowy „w ogóle rozważył zarzuty podniesione w apelacji”.

Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia zostało wygłoszone po zamknięciu rozprawy w dniu 27 listopada 2014 r., bezpośrednio po ogłoszeniu sentencji, a następnie – w wyniku wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem – poddane transkrypcji. W aktach sprawy znajduje się dokument transkrypcyjny, wydrukowany przy użyciu komputera, na papierze formatu A4, czcionką *times new roman* 10 pkt, z bardzo ciasną interlinią, bez akapitów i wcięć akapitowych, świąteł i jakichkolwiek innych zabiegów graficznej segmentacji tekstu, z wadliwą interpunkcją, oraz z lukami tekstowymi zasygnalizowanymi trzykropkiem. Na jego czele umieszczona jest sygnatura akt sprawy oraz napis „początek tekstu”, po którym następuje ciąg liter i cyfr „[Sąd 00:00:01.046]”. Podobny ciąg znaków jest na końcu tekstu – „[koniec tekstu 00:05:52.384]”. Dokument nie ma tytułu, jest niepodpisany i nie ma jakichkolwiek innych znamion dokumentu urzędowego (*scil.* aktu jurysdykcyjnego). Nie ma też żadnego urzędowego potwierdzenia, że transkrypcja jest zgodna (*scil.* literalnie, dosłownie) z uzasadnieniem wygłoszonym przez sędziego i kto odpowiada za stwierdzenie tej zgodności. Nawiasem mówiąc, transkrypcja została dokonana w terminie przekraczającym termin ustanowiony w art. 329 k.p.c.

Zapis uzasadnienia ma kształt luźnej, niespójnej wypowiedzi w niejasnej formie stylistycznej, pozbawionej myśli przewodniej, przesyconej operatorami międzyzdaniowymi oraz dotkniętej licznymi błędami językowymi (składniowymi,

leksykalnymi i stylistycznymi). Wywód Sądu nie ma merytorycznego, czysto motywacyjnego charakteru, a przewodniczący językiem potocznym zwraca się bezpośrednio do uczestnika (określanego jako „Pan uczestnik” albo „uczestnik”). Wadliwa jest interpunkcja, a zwłaszcza użycie znaków przestankowych. Nie jest jasne, kto i na jakiej podstawie decydował o stawianiu tych znaków, które – co jest powszechnie znane – spełniają w języku polskim, a w języku prawnym i prawniczym w szczególności, bardzo istotną funkcję semantyczną. Nie jest także jasne, czego dotyczą – zaznaczone kropkami – opuszczenia tekstu.

Ujmując rzecz ogólnie, uzasadnienie sporządzone w niniejszej sprawie ma charakter chaotycznej, spontanicznej wypowiedzi, dla czytelnika nie zawsze – na skutek zjawiska asynchroniczności – komunikatywnej i przejrzystej, a na skutek formy zapisu nieczytelnej, a nawet niezrozumiałej. Jako dokument pozbawiony znamion urzędowych wywołuje on również wątpliwości co do tego, jaki w formowaniu tekstu jest udział osoby dokonującej transkrypcji.

Transkrybowane uzasadnienie zaskarżonego postanowienia jest dotknięte także rażącymi wadami procesowymi. Stanowi ono w całości relację z postępowania przed Sądem pierwszej instancji – z uwzględnieniem faktu wniesienia apelacji – zakończoną stwierdzeniem „W tej sytuacji, no apelacja musiała zostać uznana za całkowicie bezzasadną stąd też na zasadzie artykułu 385 k.p.c. uległa oddaleniu. To wszystko”. Uzasadnienie nie ma elementów wymaganych przez art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.; brak w nim w szczególności ustaleń faktycznych, które są domeną także sądu drugiej instancji, zwłaszcza gdy skarżący podważa je w apelacji, jak też nie ma jakiegokolwiek oceny dowodów – z ich wskazaniem oraz określeniem karty, na której się znajdują – ani ustosunkowania się do wniosków dowodowych składanych w postępowaniu apelacyjnym. W uzasadnieniu nie można doszukać się także jakichkolwiek ocen zarzutów apelacyjnych, co oznacza, że ani funkcja kontrolna, ani funkcja rozpoznawcza sądu drugiej instancji nie została w niniejszej sprawie przez Sąd Okręgowy spełniona.

Podsumowując należy podkreślić, że uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji ogłoszone na podstawie art. 326 § 3 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. powinno zawierać wszystkie elementy wskazane w art. 328 § 2 w związku z art.

391 § 1 k.p.c., z uwzględnieniem art. 387 § 2¹ i art. 505¹³ § 2 k.p.c. Uzasadnienie wygłoszone musi być zgodne z przyjętymi normami językowymi oraz odpowiadać podstawowym wymaganiom formalnym stawianym aktom urzędowym (sądowym). Jakikolwiek koncesje w tym zakresie są niedopuszczalne i nie były przewidywane także przez ustawodawcę, który akcentował, że uzasadnienie wygłoszone musi odpowiadać wszystkim wymaganiom przewidzianym w art. 328 § 2 k.p.c. (uzasadnienie projektu ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. – Sejm VII kadencji, druk nr 2131).

Także transkrypcja uzasadnienia wygłoszonego, sporządzona na podstawie art. 387 § 2 k.p.c., powinna spełniać wszystkie wymagania urzędowego dokumentu pisemnego, również w zakresie poprawności językowej oraz powszechnie przyjętych zasad typografii. Chodzi o format tekstu (rozmiar czcionki, interlinię, marginesy) i jego segmentację, a w szczególności akapity (wcięcia akapitowe), zwłaszcza nieodzowne w argumentacji akapity analityczne i tranzytywne. Te uwagi typograficzne mają zresztą charakter uniwersalny i dotyczą także uzasadnień sporządzanych „od początku” na piśmie.

W przeciwnym razie akt uzasadnienia – dokument transkrypcyjny – staje się nieczytelny albo bardzo trudno czytelny, niezrozumiały, a w niektórych wypadkach może narażać na uszczerbek powagę sądów i wymiaru sprawiedliwości. Sąd Najwyższy zna już z urzędu przypadki transkrypcji uzasadnień wygłaszanych, w których występują ośmieszające przeinaczenia wyrazów, mylące niejasności znaczeniowe, istotne luki wyrazowe, a także frazy, a niejednokrotnie zdania lub dialogi pochodzące od osób trzecich, uczestników posiedzenia, których głos został nagrany w czasie wygłaszania uzasadnienia, a następnie transkrybowany i włączony do uzasadnienia.

Należy pamiętać, że uzasadnienie wyroku (postanowienia), pełniąc wiele funkcji prawnych i pozaprawnych, jest aktem jurysdykcyjnym równie ważnym jak samo wyrzeczenie. Obok funkcji kontrolnej, interpretacyjnej, jurysprudencyjnej, profilaktycznej i społecznej pełni także bardzo istotną funkcję pomocniczą przy oznaczaniu zakresu powagi rzeczy osądzonej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2006 r., II PK 163/05, OSNP 2007, nr 5–6, poz. 71, i z dnia 9 kwietnia 2015 r., II CSK 392/14, nie publ.). W niektórych wypadkach może

również stanowić dokument o znaczeniu historycznym lub archiwalnym. Uzasadnienie merytorycznie wadliwe i językowo niesprawne, niejasne i nieprzydające sądowi powagi funkcji tych nie spełnia.

Z tych względów, wobec wskazanych wad uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, uniemożliwiających jego jednoznaczne zrozumienie oraz rzetelną kontrolę kasacyjną, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

kc